

AZ ÁTALAKULÓ PÉNZFORGALOM ÉS A FINTECH

GMT

GÁRDOS
MOSONYI
TOMORI
ÜGYVÉDI IRODA

AZ ÁTALAKULÓ
PÉNZFORGALOM ÉS A FINTECH

2017

Gárdos Mosonyi Tomori

Ügyvédi Iroda

2017

Gárdos Mosonyi Tomori

Ügyvédi Iroda

Tartalomjegyzék

	ELŐSZÓ	5
1.	BEVEZETÉS	7
2.	MEGÚJULÓ PÉNZFORGALMI SZOLGÁLTATÁSOK	7
2.1.	MEGBÍZÁSOS ONLINE ÁTUTALÁSI SZOLGÁLTATÓ	8
2.2.	SZÁMLAINFORMÁCIÓK ÖSSZESÍTÉSE	9
2.3.	ENGEDÉLYEZÉS ÉS NYILVÁNTARTÁSBA VÉTEL	10
2.4.	ÚJ SZOLGÁLTATÓK ÉS AZ ADATVÉDELEM	11
2.5.	MIKORTÓL FÉRHETNEK HOZZÁ AZ ÚJ SZOLGÁLTATÓK A BANKI ADATOKHOZ?	16
3.	AZ AZONNALI FIZETÉSI RENDSZER BEVEZETÉSE	18
3.1.	AZONNALI FIZETÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN	19
3.2.	AZONNALI FIZETÉS MAGYARORSZÁGON	21
4.	A FIZETÉS TELJESÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA	24
5.	KITEKINTÉS	27
5.1.	A KÖZÖSSÉGI FINANSZÍROZÁS	27
5.2.	A KÖZÖSSÉGI FINANSZÍROZÁS ÉS AZ ICO	31
5.3.	INNOVÁCIÓ A PÉNZFORGALOMBAN: AZ ELOSZTOTT FŐKÖNYVI TECHNOLÓGIA	33
6.	ZÁRSZÓ	38

2017

Gárdos Mosonyi Tomori

Ügyvédi Iroda

2017

Gárdos Mosonyi Tomori

Ügyvédi Iroda

ELŐSZÓ

A 2017. fontos év a számunkra, hiszen idén ünnepeltük irodánk 25. születésnapját. Célkitűzésünk irodánk megalakulása óta változatlan: kimagasló színvonalú jogi szolgáltatásokat nyújtani ügyfeink számára a gazdasági élet minden szegmensében. 25 évente elkél némi ráncfelvarrás. Ennek jegyében idei karácsonyi füzetünket már megújult arculattal és megújult néven készítettük. Bízunk benne, hogy olvasóinkat a Gárdos Mosonyi Tomori Ügyvédi Iroda ügyfeleiként is rövidesen üdvözölhetjük.

Az idei karácsonyi füzetünkben olyan témát járunk körül, amely területtel az iroda megalakulása óta intenzíven foglalkozunk. A pénzforgalom szabályozása az utóbbi évtizedben nagy utat járt be: a bankok mellett először a pénzforgalmi szolgáltatók, a legújabb változások nyomán pedig az alternatív pénzügyi szolgáltatók piacra lépése vált lehetővé. A fejlődés töretlen, az ún. elosztott főkönyvi technológián alapuló gyors, olcsó és kényelmes fizetési technikák a hagyományos pénzügyi közvetítőrendszer keretein kívül is dinamikusan épülnek.

A pénzforgalom jelentős átalakulás előtt áll. Az elektronikus fizetési módok használata egyre olcsóbbá válik, így ezek forgalma folyamatosan emelkedik; a jegybank átalakuló eszköztára a pénzforgalom szereplőit jelentős kihívások elé állította; a magyar pénzforgalmi szolgáltatók csatlakoztak az egységes euró-pénzforgalmi övezethez. A jövő azonban ennél radikálisabb változásokat tartogat: 2018 januárjában hatályba lép a PSD2, amely a fogyasztóvédelem erősítése mellett új pénzforgalmi szolgáltatásokat vezet be, 2019 nyarán pedig hatályba lép az azonnali fizetési szolgáltatás. E mellett az élet számos területén egyre jelentősebb szerepet kap az elosztott főkönyvi technológia.

Idei karácsonyi füzetünkben azt tekintjük át, hogy milyen változások várhatóak a pénzforgalmi szolgáltatások körében, és ezek mennyiben érintik a szolgáltatókat, valamint e szolgáltatások igénybevevőit. Foglalkozunk a változások adatvédelmi vonatkozásaival, továbbá a pénz-, a tőke- és a biztosítási piacot, valamint annak infrastruktúráját és felügyeletét is érintő ún. fintech forradalom lehetséges hatásaival.

Békés karácsonyt és boldog új évet kívánunk.

Budapest, 2017. december

Gárdos Mosonyi Tomori Ügyvédi Iroda

2017

Gárdos Mosonyi Tomori

Ügyvédi Iroda

1. BEVEZETÉS

Az elmúlt évek jelentős változásokat hoztak a tág értelemben vett pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatban. Megjelentek a robottanácsadó szoftverek a befektetési szolgáltatások piacán, a hazai piacon is elérhetővé váltak a P2P hitelezési konstrukciók, egyre szélesebb körben alkalmazzák az elosztott főkönyvi rendszereket (Distributed Ledger Technology, DLT), az ezeken alapuló kriptodevizákat, mint például a Bitcoin, az Ethert vagy a Litecoin, és megjelentek új fizetési módszerek is.

A változás a pénzforgalom terén nem újdonság, hiszen az elmúlt évtizedekben minden évben újabb és újabb szolgáltatók jelentek meg a piacon, új szolgáltatásokat kínálva. A most küszöbön álló szabályozási és technológiai változások azonban együttesen radikális átalakulást is eredményezhetnek. A kriptodevizák és az elosztott főkönyvi technológián alapuló megoldások alapvetően alakíthatják át a pénzforgalmi, valamint a pénzügyi szolgáltatásokat. Önmagában a teljesítési határidők radikális csökkentése is lényeges változás, az új technológiák azonban ezen túlmenően a fennálló struktúrák alapvető megváltozását eredményezhetik, ami a korábban megkérdőjelezhetetlen pozíciójú piaci intézmények és felügyeleti szerepének az átalakulásával is jár.

Az alábbiakban először áttekintjük, hogy a PSD2 és az azonnali fizetés várhatóan milyen változásokat hoz a következő egy-két évben, majd megvizsgáljuk, hogy a most kialakulóban lévő technológiai megoldások hosszabb távon milyen újdonságokat eredményezhetnek a pénzforgalom és a pénzügyi piacok terén.

2. MEGÚJULÓ PÉNZFORGALMI SZOLGÁLTATÁSOK

Az új pénzforgalmi irányelv¹ (a továbbiakban: PSD2) számos ponton megújítja a pénzforgalomra vonatkozó szabályozást. Hogy csak néhány példát említsünk:

- (a) a nem engedélyezett fizetési műveletek esetén a fizető fél felelőssége csökken: 150 euró helyett a felelősség maximuma 50 euró lesz;
- (b) minden, az Európai Unióban megvalósuló euróbeszedési művelet esetén feltétel nélküli visszatérítési jog fog érvényesülni;

- (c) az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell egy könnyen igénybe vehető, megfelelő, független, pártatlan, átlátható és hatékony alternatív vitarendezési eljárást.

A PSD2 kapcsán azonban nem ezek a változások keltettek valódi izgalmat, hanem az, hogy a PSD2 – elismerve, hogy az előző pénzforgalmi irányelv, a 2007/64/EK irányelv elfogadása óta új típusú pénzforgalmi szolgáltatások jelentek meg, különösen az internetes fizetések területén – két új pénzforgalmi szolgáltatást határoz meg: a megbízásos online átutalást és a számlainformációk összesítését. A számlavezető pénzforgalmi szolgáltatóknak (Account Servicing Payment Service Provider, ASPSP) a harmadik fél szolgáltatók (Third Party Payment Service Provider, TPPSP) számára hozzáférést kell adniuk a folyószámlavezető rendszerükhöz, amelyen keresztül a szolgáltatók tranzakciós adatokat kérhetnek le vagy fizetési tranzakciókat kezdeményezhetnek szabványos hozzáférésen (Application Programming Interface-en, API-n²) keresztül. Az alábbiakban áttekintjük, hogy milyen szabályok vonatkoznak ezen szolgáltatásokra, valamint, hogy e szabályok hogyan illeszkednek a 2018-ban ugyancsak megújuló adatvédelmi szabályokhoz.

A PSD2 az első olyan uniós irányelv, amely a pénzforgalmi szolgáltatások területén figyelemmel van a technológiai innováció, a fintech teremtette dinamikusan új megoldásokra és szolgáltatókra oly módon, hogy könnyítésekkel és kivétel szabályokkal a hagyományos pénzforgalom egyes részelemeit a fintech cégek számára is végezhetővé teszi. A pénzügyi piacok többi szabályozási területén, így a pénzügyi, a befektetési és a biztosítási szolgáltatások szektorában az ezekre vonatkozó uniós normák egyelőre nem vagy csak nagyon korlátozottan igazodtak a fintech változások hozta kihívásokhoz, a jövőben azonban az említett területeken is változtatásokra lesz szükség, amit az Unió jogalkotása is felismert.

2.1. MEGBÍZÁSOS ONLINE ÁTUTALÁSI SZOLGÁLTATÓ

A bevett szóhasználat szerint a megbízásos online átutalási szolgáltató (Payment Initiation Service Provider, PISP) szoftverhidat hoz létre a kereskedő weboldala és a fizető fél számlavezető pénzforgalmi szolgáltatójának online banki platformja között az átutaláson alapuló internetes fizetés kezdeményezéséhez. A szolgáltatás igénybevétele esetén a megbízásos online átutalási szolgáltató tájékoztatja a feleket arról, hogy a fizetés kezdeményezése megtörtént, így lehetővé válik, hogy a kereskedő többletkockázat nélkül kiadja az árut vagy

teljesítse a vállalt szolgáltatást. A szolgáltatás további előnye, hogy lehetővé teszi a fogyasztó számára, hogy akkor is tudjon online vásárolni, ha nem rendelkezik fizetési kártyával, ugyanis a szolgáltatás csak abban az esetben nem érhető el, ha a fizetési számla online nem hozzáférhető.

A számlavezető pénzforgalmi szolgáltatónak lehetővé kell tennie a megbízásos online átutalási szolgáltatók számára, hogy a számlavezető pénzforgalmi szolgáltató által kínált ügyfélazonosítási eljárásokat vegyék igénybe, amikor a fizető fél nevében egy adott fizetést kezdeményeznek. A PSD2 szerint megbízásos online átutalási szolgáltatás esetén a szerződéses jogviszony az ügyfél és a megbízásos online átutalási szolgáltató között jön létre. A megbízásos online átutalási szolgáltató és az ügyfél számlavezető pénzforgalmi szolgáltatója között szerződés nem vagy nem szükségszerűen jön létre. Az, hogy szerződés hiányában milyen jogviszony jön létre e szolgáltatók között, további vizsgálatot igényel. Ennek alapján lehet például a felmerülő felelősségi kérdésekre választ adni.

A fizetési megbízás kezdeményezését követően a megbízásos online átutalási szolgáltató köteles haladéktalanul megerősíteni a fizető fél – és adott esetben a kedvezményezett – részére azt, hogy a fizetési megbízásnak a fizető fél számlavezető pénzforgalmi szolgáltatójánál történt kezdeményezése sikeres volt. A visszaigazolásnak tartalmaznia kell a fizetési művelet azonosítását és adott esetben a kedvezményezett számára a fizető fél azonosítását lehetővé tevő hivatkozást, a fizetési művelet összegét, valamint a fizetési műveletért a megbízásos online átutalási szolgáltatónak fizetendő díjak összegét.

2.2. SZÁMLAINFORMÁCIÓK ÖSSZESÍTÉSE

A PSD2 pénzforgalmi szolgáltatásként szabályozza a számlainformációk összesítését, amelynek keretében a szolgáltató online módon nyújt összesített információt az ügyfél egy vagy több pénzforgalmi szolgáltatónál vezetett egy vagy több fizetési számlájáról. A számlainformációkat összesítő szolgáltató az ügyfele számlavezető pénzforgalmi szolgáltatójának online interfészén keresztül fér hozzá a releváns adatokhoz. Mindez lehetővé teszi a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő számára, hogy bármely időpontban, egységes felületen, azonnal átfogó képet kapjon pénzügyi helyzetéről, feltéve, hogy fizetési számlája online hozzáférhető.

A megbízásos online átutalási szolgáltatáshoz hasonlóan számlainformációk összesítése esetén sem szabható feltételül, hogy e célból szerződéses jogviszony álljon fenn a számlainformációkat összesítő szolgáltató és a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatók között, tehát a szabályozás nem teszi lehetővé, hogy egy számlavezető pénzforgalmi szolgáltató a számlainformációkat összesítő szolgáltatónak kizárólag erre vonatkozó szerződés megkötését és a számlavezető pénzforgalmi szolgáltató feltételeinek elfogadását követően biztosítsa az adatokhoz való hozzáférést.

2.3. ENGEDÉLYEZÉS ÉS NYILVÁNTARTÁSBA VÉTEL

Tekintettel arra, hogy a megbízásos online átutalási szolgáltató és a számlainformációkat összesítő szolgáltató által végzett tevékenység alacsonyabb kockázatot jelent, az ilyen szolgáltatások esetén a pénzforgalmi szolgáltatókhoz képest egyszerűsített engedélyezési, illetve nyilvántartásba vételi szabályok érvényesülnek.³ Az erre vonatkozó irányelveket az Európai Bankhatóság (EBA) 2017/09. számon tette közzé.⁴

A megbízásos online átutalási szolgáltató és számlainformációkat összesítő szolgáltató egyaránt – az illetékes hatóság, Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank (MNB) által meghatározásra kerülő mértékű – szakmai felelősségbiztosítással vagy más hasonló, felelősségre vonatkozó garanciával kell, hogy rendelkezzen, amely biztosítja, hogy eleget tudjanak tenni a helytállási kötelezettségüknek. E biztosításnak ki kell terjednie a fizetési számla információihoz való nem engedélyezett vagy csalárd hozzáférésekből, illetve azok nem engedélyezett vagy csalárd felhasználásából fakadó felelősségre. Az EBA 2017/08. számú irányelve szerint a vállalkozások számára előírt szakmai felelősségbiztosítás vagy hasonló garancia minimális összegének kiszámításához az illetékes hatóságoknak figyelembe kell venniük a szolgáltató kockázati profilját, a tevékenység típusát és a tevékenység nagyságrendjét.⁵ Az irányelv részletesen meghatározza az egyes kritériumok számítási módszerét. Így például megbízásos online átutalásokat végző vállalkozások esetében a tevékenység nagyságrendje kapcsán az utolsó 12 hónapban indított fizetési műveletek összesített értéke, míg a számlainformációk összesítését végző vállalkozások esetében a számlainformációk összesítését igénybe vevő felhasználók száma releváns.

Ha a megbízásos online átutalási szolgáltató kizárólag megbízásos online átutalási szolgáltatást nyújt, akkor nem kerül a birtokába ügyfélpénz, erre

tekintettel esetében könnyített engedélyezési szabályok érvényesülnek. Ezek közül a legfontosabb, hogy míg a legtöbb pénzforgalmi szolgáltatás esetén változatlanul érvényesül az a követelmény, miszerint a szolgáltató induló tőkéje nem lehet kevesebb, mint 125.000 euró, a megbízásos online átutalási szolgáltató esetén a tőkekövetelmény jelentősen alacsonyabb, 50.000 euró. Értelemszerűen, ha a megbízásos online átutalási szolgáltató olyan pénzforgalmi szolgáltatásokat is kíván nyújtani, amelyek esetében a könnyítést indokoló feltétel nem teljesül, azaz a szolgáltató maga kezeli a szolgáltatást igénybe vevők pénzeszközeit, teljes körű engedélyt kell beszereznie.

A PSD2 mentesíti a számlainformációkat összesítő szolgáltatókat az engedélyezési kötelezettség alól, ehelyett számukra nyilvántartásba vételi kötelezettséget ír elő. A nyilvántartásba vétel során rendelkezésre bocsátandó információk köre szűkebb, mint más szolgáltatók esetén. E szolgáltatóknak működési és üzleti tervet kell készíteniük, a szervezeti felépítésüket, valamint a vállalatirányítási és belső ellenőrzési mechanizmusait kell bemutatniuk, továbbá – többek között – üzletmenet-folytonossági tervvel, a nyújtott pénzforgalmi szolgáltatással kapcsolatos kockázatértékelési elvekkel kell rendelkezniük. Ezen szolgáltatók esetén a PSD2 tájékoztatási szabályai, a szolgáltatás nyújtásával és igénybevételével összefüggő jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályok csak korlátozott körben alkalmazandóak.

2.4. ÚJ SZOLGÁLTATÓK ÉS AZ ADATVÉDELEM

A PSD2 adatvédelemre vonatkozó rendelkezéseket nem tartalmaz, azon túl, hogy rögzíti, hogy az uniós adatvédelmi szabályok ezen jogviszonyok tekintetében is alkalmazandóak. Ezen túl előírja, hogy pénzforgalmi szolgáltatók csak abban az esetben férhetnek hozzá a pénzforgalmi szolgáltatásaik nyújtásához szükséges személyes adatokhoz, illetve kezelhetnek és őrizhetnek meg ilyen adatokat, ha ehhez a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő kifejezett hozzájárulását adta. Az alábbiakban a pénzforgalom és az adatvédelem kapcsolatának néhány aspektusát vizsgáljuk meg.

2.4.1. Adatkezelés kifejezett hozzájárulás alapján

A PSD2 az adatvédelemről szóló cikkében és a fizetési műveletek engedélyezése körében kifejezett hozzájárulást követel meg a személyes adatok kezeléséhez. Mivel a PSD2 külön fogalom meghatározást e körben nem tartalmaz, ezért a kifejezett hozzájárulás az Európai Unió adatvédelmi irányelve,⁶ illetve az azt 2018

májusában felváltó adatvédelmi rendelete⁷ (a továbbiakban: GDPR) szabályai tükrében értelmezendő. A GDPR ugyanis „egyszerű” és „kifejezett” hozzájárulás között tesz különbséget.

A GDPR értelmében hozzájárulásnak az érintett akaratának önkéntes, konkrét és megfelelő tájékoztatáson alapuló, egyértelmű kinyilvánítása minősül, amellyel az érintett nyilatkozat vagy a megerősítést félreérthetetlenül kifejező cselekedet útján jelzi, hogy beleegyezését adja az őt érintő személyes adatok kezeléséhez.

A GDPR által elvárt hozzájárulás akkor jogszerű, ha megfelel az alábbi követelményeknek:

- (a) a hozzájárulásnak aktívnek kell lennie, azaz az érintettnek valamilyen cselekvést kell megvalósítania („aktív hozzájárulás”). Aktív hozzájárulásnak minősül például, ha az érintett valamely internetes honlap megtekintése során bejelöl egy erre vonatkozó négyzetet, az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások igénybevétele során erre vonatkozó technikai beállításokat hajt végre, valamint bármely egyéb olyan nyilatkozat vagy aktív magatartás is, amely az adott összefüggésben az érintett hozzájárulását személyes adatainak tervezett kezeléséhez egyértelműen jelzi. A hallgatás, az előre bejelölt négyzet vagy a nem cselekvés ezért nem minősül hozzájárulásnak;
- (b) a hozzájárulásnak önkéntesnek kell lennie („önkéntes hozzájárulás”). A hozzájárulás megadása nem tekinthető önkéntesnek, ha az érintett nem rendelkezik valós vagy szabad választási lehetőséggel, és nem áll módjában a hozzájárulás megtagadása vagy visszavonása anélkül, hogy ez kárára válna. Nem megfelelő ezért, ha a szolgáltató olyan adatkezeléshez való hozzájárulástól teszi függővé a szolgáltatás nyújtását, amely a szolgáltatás igénybevételéhez nem feltétlenül szükséges;
- (c) az érintettnek az adatkezelő előzetes tájékoztatása alapján tisztában kell lennie azzal, hogy mihez ad hozzájárulást („konkrét és megfelelő tájékoztatáson alapuló hozzájárulás”). A tájékoztatásnak ki kell terjednie az adatkezelés céljára, terjedelmére, következményeire, az adatkezelő személyére és az érintett jogaira. Ezen követelmény esetről esetre vizsgálendő, ugyanis az az elvárás, hogy a tájékoztatás közérthető legyen, azt az adatkezelő a célközönségre figyelemmel, világosan és egyszerű

nyelvezettel fogalmazza meg. A konkrétság követelménye kizárja továbbá a pontatlan vagy „nyílt végű” célokra történő hozzájárulást. Így például nem lesz jogszerű a hozzájárulás, ha a tájékoztatás csak annyit tartalmaz, hogy az adatkezelő a rendelkezésére álló adatokat csak gondosan kiválogatott partnerekkel osztja meg marketingcélokra.

A PSD2 azonban nem csupán a fentieknek megfelelő „egyszerű”, hanem kifejezett hozzájárulást vár el a szolgáltató ügyfeleitől. Miben jelent többet a kifejezett hozzájárulás a fent írtaknál? Mivel a GDPR a kifejezett hozzájárulás fogalmát nem definiálja, külön meghatározás hiányában várhatóan továbbra is követendő lesz az Európai Unió adatvédelmi munkacsoportjának jogértelmezése,⁸ amely szerint kifejezett a hozzájárulás minden olyan szituációban, amikor az érintett számára valódi választási lehetőség áll fenn arra vonatkozóan, hogy hozzájárul-e adatainak meghatározott módon és célra történő kezeléséhez, és az érintett erre írásban vagy szóban aktívan válaszol. Az adatvédelmi munkacsoport álláspontja rögzíti, hogy ugyan a kifejezett hozzájárulás megadása többnyire írásban történik, ez azonban nem jogszabályi követelmény, a hozzájárulás szóban is megadható, azonban ennek utólagos bizonyítása nehézségekbe ütközhet. A ráutaló magatartással történő hozzájárulás azonban kifejezett hozzájárulásnak jellemzően nem minősülhet.

A hozzájárulásnak az érintettől kell származnia. Ez a követelmény a pénzfogalmi szolgáltatások esetén gondos körültekintést igényel. Ha például a számlatulajdonos a 16. életévét még nem töltötte be, akkor a GDPR szerint az adatkezelés csak akkor és olyan mértékben jogszerű, ha a hozzájárulást a gyermek feletti szülői felügyeletet gyakorló adta meg, illetve engedélyezte.⁹ A GDPR elvárja az adatkezelőtől e követelmény teljesülésének ellenőrzését. Az adatkezelőnek – figyelembe véve az elérhető technológiát – ésszerű erőfeszítéseket kell tennie, hogy ilyen esetekben ellenőrizze, a hozzájárulást a gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlója adta meg, illetve engedélyezte.

Ugyancsak gondoskodni szükséges arról, hogy közös számla esetén az adatkezeléshez a hozzájárulást mindkét számlatulajdonos megadja. Tekintettel arra, hogy közös számla esetén a szolgáltató mindkét számlatulajdonos személyes adatát kezeli, a csupán az egyik számlatulajdonostól származó hozzájárulás alapján a másik fél személyes adatai nem kezelhetők.

2.4.2. Szükség van-e adatvédelmi tisztviselőre az új pénzforgalmi szolgáltatások esetén?

A GDPR bizonyos esetekben kötelezővé teszi adatvédelmi tisztviselő kijelölését. Szükséges ezért megvizsgálni, hogy megbízásos online átutalási szolgáltatók és számlainformációkat összesítő szolgáltatók esetén jogszabályi elvárás-e az adatvédelmi tisztviselő kijelölése. A GDPR-ban rögzített esetek közül kizárólag az az eset bírhat relevanciával e körben, amely azon adatkezelők és adatfeldolgozók esetén írja elő adatvédelmi tisztviselő kijelölését, akik fő tevékenységei olyan adatkezelési műveleteket foglalnak magukban, amelyek jellegüknél, hatókörükénél és/vagy céljaiknál fogva az érintettek rendszeres és szisztematikus, nagymértékű megfigyelését teszik szükségessé.

Ha a megbízásos online átutalási szolgáltatók és a számlainformációkat összesítő szolgáltatók kizárólag a PSD2 szerinti tevékenységet végeznek, akkor esetükben valószínűsíthető, hogy nem valósul meg ez a feltétel sem. Ha azonban e szolgáltatók az alapszolgáltatáshoz kapcsolódóan további szolgáltatást is nyújtanak (pl. ügyfelek kiadásainak megfigyelését és ehhez kapcsolódóan szolgáltatások reklámozását), az szükségessé teheti adatvédelmi tisztviselő kijelölését.

2.4.3. Adatvédelmi incidens és eseményjelentés

A GDPR és a PSD2 szabályai kiegészítik egymást, amit jól tükröz az adatvédelmi incidensre és az eseményjelentésre vonatkozó szabályozás is.

A GDPR szerint adatvédelmi incidensnek minősül a biztonság olyan sérülése, amely a továbbított, tárolt vagy más módon kezelt személyes adatok véletlen vagy jogellenes megsemmisítését, elvesztését, megváltoztatását, jogosulatlan közlését vagy az azokhoz való jogosulatlan hozzáférést eredményezi. Az adatvédelmi incidenst az adatkezelő indokolatlan késedelem nélkül köteles bejelenteni az illetékes felügyeleti hatóságnak, kivéve, ha az adatvédelmi incidens valószínűsíthetően nem jár kockázattal a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve. E mellett, ha az adatvédelmi incidens valószínűsíthetően magas kockázattal jár a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve, az adatkezelő indokolatlan késedelem nélkül köteles tájékoztatni az érintetteket is az adatvédelmi incidensről.

A PSD2 a súlyosabb működési vagy biztonsági esemény bekövetkezése esetére írja elő az illetékes hatóság értesítésének a kötelezettségét. Ezen túlmenően, ha az esemény sérti vagy sértheti a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő pénzügyi érdekeit, a pénzforgalmi szolgáltatónak indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatnia kell a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevőket az eseményről, valamint minden olyan rendelkezésre álló intézkedésről, amelyet az esemény káros hatásainak enyhítése érdekében meghozhatnak.

Pénzforgalmi szolgáltatók esetén mindkét szabályozási rezsim alkalmazandó, azaz, ha a bekövetkezett esemény sértheti a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő pénzügyi érdekeit, és egyúttal valószínűsíthetően magas kockázattal jár a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve, akkor mindkét felügyeleti hatóság (azaz a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság és az MNB) értesítése szükséges.

A pénzforgalmi szolgáltatókkal kapcsolatban mind az EBA, mind az adatvédelmi munkacsoport meghatározta azokat a szempontokat, amelyek alapján eldönthető, hogy a szolgáltató az adott incidenst, illetve eseményt köteles-e jelenteni.

Az EBA irányelvei szerint súlyos az esemény, ha legalább egy magasabb szintű vagy legalább három alacsonyabb szintű kritérium teljesül. E kritériumok az érintett tranzakciók értékét, az érintett felhasználók számát, az állásidő hosszát, az okozott költségeket, a szolgáltató vezérigazgatójának történő jelentés tényét, az esemény rendszerszintű és reputációs hatását értékelik, kvantitatív szempontokat is meghatározva. Így például az érintett tranzakciók számát tekintve magasabb szintű az esemény, ha a szolgáltató tranzakcióinak több mint 25%-át érinti, vagy az érintett tranzakciók értéke az 5 millió eurót meghaladja, míg alacsony szintű az esemény, ha az érintett tranzakciók 10%-ot vagy 100 ezer eurót meghaladnak.¹⁰

Az adatvédelmi munkacsoport korábbi állásfoglalásában kifejtette, hogy három típusú incidens – és természetesen ezek kombinációi – képzelhetőek el: a bizalmasság, a sértetlenség és a hozzáférhetőség incidense.¹¹ A munkacsoport friss állásfoglalása meghatározza azokat a szempontokat, amelyeket az adatkezelőnek vizsgálnia kell, amikor arról dönt, hogy a bekövetkezett eseményt jelzi-e a hatóságnak, illetve az érintetteknek. Ezek a szempontok a következők: az incidens jellege, az érintett adatok természete, szenzitivitása, mennyisége, az

érintettek beazonosíthatóságának egyszerűsége, az incidens súlyossága az érintettekre nézve, az érintettek köre (pl. gyerekek), az adatkezelő speciális helyzete (pl. érzékeny adatokat kezelő szervezet). Az állásfoglalás számos példát is meghatároz, amelyek segítségül szolgálhatnak annak eldöntése során, hogy egy incidenst akár a hatóság, akár az érintettek felé jelezni kell-e. Így például, ha az adatkezelő elvesztett egy személyes adatokat tartalmazó, titkosított CD-t, akkor – a titkosításra tekintettel – semmilyen jelzési kötelezettség nem terheli az adatkezelőt, míg ha a számlavezetőt mint adatkezelőt egyik ügyfele azzal keresi meg, hogy más ügyfélre vonatkozó számlakivonatot kapott meg és megállapítható, hogy ez rendszerhiba következménye, akkor a hatóságot és az érintetteket egyaránt értesíteni kell.¹²

2.5. MIKORTÓL FÉRHETNEK HOZZÁ AZ ÚJ SZOLGÁLTATÓK A BANKI ADATOKHOZ?

A PSD2-nek a fintech szolgáltatók által leginkább várt újdonsága annak előírása, hogy a számlavezetők – meghatározott körben – hozzáférést kell, hogy engedjenek az általuk kezelt adatokhoz harmadik fél szolgáltatók számára. Ennek feltétele, hogy az adatok továbbítására biztonságos és hatékony csatornákon kerüljön sor.

A számlavezető pénzforgalmi szolgáltató csak a PSD2 által meghatározott, rendkívül szűk körben tagadhatja meg a fizetési számlához való hozzáférést. Erre akkor kerülhet sor, ha a számlainformációkat összesítő szolgáltató vagy a megbízásos online átutalási szolgáltató nem engedélyezett vagy csalárd módon férne hozzá az információkhoz vagy ilyen módon kezdeményezne fizetési műveletet. Mindkét esetben feltétele a hozzáférés megtagadásának, hogy arra objektíven indokolható és kellően bizonyított okok alapján kerüljön sor.

A PSD2 számos, az adatok biztonságát szolgáló rendelkezést határoz meg, így például rögzíti a következőket:

- (a) a megbízásos online átutalási szolgáltató és a számlainformációkat összesítő szolgáltató köteles biztosítani, hogy a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő személyes hitelesítési adataihoz a szolgáltatást igénybe vevőn és a személyes hitelesítési adatok kibocsátóján kívül más felek ne férhessenek hozzá, és hogy azokat a szolgáltató biztonságos és hatékony csatornákon továbbítsa;

- (b) a megbízásos online átutalási szolgáltató köteles biztosítani, hogy a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevőre vonatkozó, a szolgáltatás nyújtása keretében megszerzett adatokat csak a kedvezményezett részére és csak a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevő kifejezett hozzájárulásával továbbítsák;
- (c) a szolgáltató minden alkalommal, amikor fizetés kezdeményezésére vagy számlainformáció lekérésére kerül sor, köteles azonosítani magát a fizető fél számlavezető pénzforgalmi szolgáltatója felé, valamint biztonságos adatátvitel útján köteles kommunikálni a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatóval, a fizető féllel és a kedvezményezettel;
- (d) a számlavezető pénzforgalmi szolgáltató köteles biztonságos kommunikációt folytatni a szolgáltatókkal.

A PSD2 a tagállamok kötelezettségeként rögzíti, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók erős ügyfél-hitelesítést kell, hogy alkalmazzanak abban az esetben, amikor a fizető fél online fér hozzá a fizetési számlájához, elektronikus fizetési műveletet kezdeményez, vagy a műveleteket távoli csatornán keresztül hajtja végre, ami fizetéssel kapcsolatos csalásokra és más visszaélésekre adhat módot. E szabályok a megbízásos online átutalási szolgáltatásra és a számlainformációkat összesítő szolgáltatásra is kiterjednek. A PSD2 felhatalmazást ad továbbá az erős ügyfélhitelesítésre és a közös és biztonságos nyílt kommunikációs standardokra vonatkozó követelményeket lefedő szabályozás megalkotására. Az irányelv rögzíti, hogy a fent hivatkozott biztonsági intézkedésekre vonatkozó szabályoknak a szabályozástechnikai standardok hatálybalépésétől számított 18 hónapon belül alkalmazásra kell kerülniük.

Az EBA el is készítette a szabályozástechnikai standard (RTS) tervezetét, azonban azt az Európai Bizottság nem fogadta el, ahhoz módosításokat javasolt, e módosításokat pedig az EBA nem támogatta. A Bizottság tájékoztatása szerint az RTS végleges szövegének közzététele 2017. november végén (a jelen kiadvány nyomdába kerülését követően), míg az Európai Unió hivatalos lapjában való megjelentetése 2018 februárjában várható, így az RTS 2019 augusztusában léphet hatályba.

Az RTS csúszása komoly bizonytalanságot okoz a piacon, mindenekelőtt azzal kapcsolatban, hogy terheli-e a bankokat a harmadik fél szolgáltatók számára történő hozzáférés biztosításának a kötelezettsége, vagy az RTS

hatálybalépésétől számított 18. hónap elteltéig a hozzáférés megakadályozható. A kérdésre hazánkban a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény (a továbbiakban: Pft.) módosítása¹³ sem ad egyértelmű választ, a Pft. ugyanis úgy rendelkezik, hogy a törvénynek az irányelv biztonsági intézkedéseit implementáló szabályait a szabályozástechnikai standard hatálybalépését követő egy évet követően, de legkésőbb 2019. január 1-jétől kell alkalmazni.¹⁴

Mivel az irányelv rendelkezése szerint – a biztonsági intézkedésekre vonatkozó rendelkezések kivételével – az irányelvet implementáló nemzeti jogszabálynak 2018. január 13-tól alkalmazandónak kell lennie, nem látszik a PSD2-vel összhangban állónak az olyan banki magatartás, amely – az RTS késedelmére hivatkozva – nem nyitja meg a hozzáférést a harmadik fél szolgáltatók számára. Fontos azonban, hogy a bankok az RTS hatálybalépése előtt is akkor járnak el megfelelően, ha vizsgálják, hogy a kommunikációra biztonságos adatátviteli kapcsolattal kerül-e sor. Ezt az értelmezést támasztja alá az angol felügyelet jogértelmezése is, amely felhívja a figyelmet arra, hogy a számlavezető pénzforgalmi szolgáltatók az RTS hatálybalépéséig is csak ésszerű indokok alapján jogosultak blokkolni a megbízásos online átutalási szolgáltatók és a számlainformációkat összesítő szolgáltatók hozzáférését.¹⁵

3. AZ AZONNALI FIZETÉSI RENDSZER BEVEZETÉSE

Az elmúlt években számos szolgáltatás jelent meg, amely az online fizetést kívánta gyorsabbá és olcsóbbá tenni. Ezzel párhuzamosan a hagyományos fizetési megoldások is gyorsabbá és olcsóbbá váltak. Elég e körben arra utalni, hogy míg korábban az átutalások a megbízást követő munkanapon teljesültek, azaz az átutalt összegek a megbízást követő munkanapon kerültek jóváírásra a kedvezményezett számláján, addig 2012-től a teljesítési határidő 4 órára csökkent, és 2015-től a bankok az átutalásokat akár már naponta 10 alkalommal is beküldhetik elszámolásra, így a teljesítési határidő 1-2 órára rövidült.

A teljesítési határidő további csökkentése iránti nyomás azonban érezhető. Erre reagálva az Európai Központi Bank (EKB) és az MNB egyaránt az azonnali fizetés bevezetéséről döntött.

Az azonnali fizetési rendszer kialakítása kétségtelen előnyökkel járna a gazdaság valamennyi szereplője számára:

- (a) A fogyasztók számára jelentős előny, hogy az év minden napján, a nap 24 órájában tudnak azonnali fizetési műveleteket bonyolítani. Ez a megoldás az általa nyújtott kényelem mellett a készpénzhasználat optimalizációjához is hozzájárulhat azzal, hogy szükségtelessé teszi például hétvégék, ünnepnapok esetén jelentősebb mértékű készpénz felvételét. A rendszerre továbbá – megfelelő kialakítás esetén – számos innovatív szolgáltatás építhető.
- (b) A megoldás a gazdasági élet professzionális szereplői számára hozzájárulhat a cash-flow javításához és a késedelmes fizetések mértékének csökkentéséhez. Azonnali fizetések esetén, különösen elektronikus számlák kiállítása alkalmazásával, az elektronikus kereskedelem is jelentősen fejlődhet.
- (c) Végül pedig a megoldás kedvező lehet a pénzforgalmi szolgáltatók számára is, hiszen ezáltal új üzleti lehetőségek válnak kihasználhatóvá, a meglévő ügyfelekkel fennálló kapcsolat megerősíthető, és új, innovatív, megfelelően árazott szolgáltatások nyújtásával akár új ügyfelek is szerezhetőek.

Az alábbiakban a 2017 novemberében bevezetett uniós, illetve a 2019 júliusában bevezetésre kerülő magyar rendszer legfőbb újdonságait tekintjük át.

3.1. AZONNALI FIZETÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Az EKB felismerte, hogy a Single European Payment Area (SEPA) bevezetése önmagában nem elégedő a versenyképes pénzforgalmi szabályozás biztosításához. A SEPA ugyan áthidalta a fragmentált nemzeti szabályozásokból fakadó problémákat azáltal, hogy megteremtette annak lehetőségét, hogy Európán belül bárkinek tudjunk készpénz nélkül fizetni euróban az országon belüli átutalással azonos díjszabás mellett, azonban a fizetési megbízások teljesítése jellemzően még egy napot igénybe vesz.

Az EKB által 2013-ban létrehozott European Retail Payments Board (ERPB) 2015-ben azt javasolta, hogy minden európai pénzforgalmi szolgáltató esetén legalább egy azonnali fizetési módnak rendelkezésre kellene állnia. A javaslat szerint a szabályozás feladata a verseny és az innováció biztosítása, követelmény azonban, hogy a kialakítandó rendszerek egymással interoperábilisak legyenek. A fejlesztés felgyorsítása érdekében az ERPB felkérte az European Payments Councilt, hogy

dolgozzon ki egy pán-európai azonnali fizetési rendszert a SEPA euro-átutalási struktúrájára (SEPA Credit Transfer, SCT) építve.

Az SCT Inst névre keresztelt rendszer alapstruktúráját az ERPB 2015 novemberében rögzítette. E szerint az azonnali fizetések az alábbi séma szerint működnek:

- (a) a fizető fél számlavezető pénzforgalmi szolgáltatója (ASPSP) azonnali fizetési megbízást kap a fizető féltől;
- (b) a fizető fél ASPSP-je ellenőrzi, hogy a megbízás teljesítéséhez szükséges valamennyi információ a rendelkezésére áll-e, és lefolytatja a szükséges validálásokat. Ezek sikeres lezárultát követően az ASPSP SCT Inst üzenetet küld a klíring rendszernek;
- (c) a klíring rendszer az üzenetet azonnal továbbítja a kedvezményezett ASPSP-jének;
- (d) a kedvezményezett ASPSP-je lefuttatja a szükséges validálásokat, és ezek sikeressége esetén az összeget azonnal jóváírja a kedvezményezett számláján. A kedvezményezett ASPSP-je egyúttal tájékoztatja a fizető fél ASPSP-jét, hogy a jóváírás megtörtént-e (pozitív visszaigazolás) vagy nem. A kedvezményezett ASPSP-je és a kedvezményezett megállapodásától függően az ASPSP azonnal tájékoztatja a kedvezményezettet a jóváírás megtörténtéről;
- (e) negatív visszaigazolás esetén a fizető fél ASPSP-je azonnal értesíti a fizető felet arról, hogy a kedvezményezett számláján az összeg nem került jóváírásra, és az átutalni kívánt összeget változatlanul a fizető fél számláján tartja nyilván;
- (f) az SCT Inst rendszeren kívül a tranzakció bekerül a két számlavezető pénzforgalmi szolgáltató elszámolási rendszerébe, és azok elszámolására az általános szabályok szerint kerül sor.

A fizetési megbízás befogadásától, pontosabban annak időbélyegzővel való ellátásától az érintett szereplőknek főszabályként 10 másodpercen belül kell biztosítaniuk azt, hogy a pénz a kedvezményezett számláján elérhetővé váljon. A tranzakciók értékhatára 15.000 euró.

Széleskörű konzultációkat követően az ERPB 2016 novemberében közzétette az SCT Inst szabálykönyv 1.0 változatát,¹⁶ az ügyfél-bank implementációs irányelveket¹⁷ és a bankközi implementációs irányelveket.¹⁸

A rendszer 2017. november 21-én, a jelen kiadvány nyomdába kerülését követően élesedik. A felmerült kockázatok, mindenekelött a gyanús tranzakciók kiszűrésére rendelkezésre álló idő csökkenése és ezen tranzakciók folyamatos monitorozásának a szükségessége, valamint az elkerülhetetlen IT fejlesztések miatt 2017-ben még várhatóan csak Ausztria, Belgium, Svájc, Észtország, Finnország és Lettország csatlakozik hozzá. Jelenleg közel 600 pénzforgalmi szolgáltató regisztrált az European Payments Councilnél olyan szolgáltatóként, amely a rendszer élesedésétől kész azonnali átutalási tranzakciókat indítani és fogadni.

3.2. AZONNALI FIZETÉS MAGYARORSZÁGON

A SEPA azonnali fizetési rendszerével párhuzamosan 2016-ban az MNB Pénzügyi Stabilitási Tanácsa is határozott az azonnali fizetési szolgáltatás bevezetéséről. Az MNB által közzétett dokumentumok alapján az alábbiak tudhatók a bevezetni tervezett azonnali fizetésről:

- (a) az azonnali fizetési rendszer 2019. július 1-jén indul;
- (b) a rendszert a GIRO Zrt. fogja üzemeltetni;
- (c) az azonnali fizetési rendszer folyamatosan rendelkezésre kell, hogy álljon: 24/7/365;
- (d) az értékhatár kétszer magasabb, mint az SCT Inst esetén: 15.000 euró helyett 10 millió forint;
- (e) a teljesítési idő fele az SCT Inst teljesítési határidejének: 10 másodperc helyett 5 másodperc; technikai problémák esetén ez a határidő 20 másodpercre nőhet, de ha az időpecsét 20 másodpercnél régebbi, akkor a tranzakciót vissza kell utasítani;
- (f) az SCT Inst-hez hasonlóan a tranzakció eredményéről minden esetben visszajelzést kell küldeni a fizető fél szolgáltatója felé, a sikertelen tranzakcióról szóló értesítéseket pedig a tranzakciót indító ügyfélnek is továbbítani kell.

Az azonnali fizetési rendszerrel kapcsolatban három olyan jellemző látott eddig napvilágot, ami a fizetési rendszert a hagyományos pénzforgalmi szolgáltatók körén kívül is széles kör számára teszi izgalmassá:

- (a) egyrészt az MNB egyértelművé tette, hogy a célja – az ERPB-hez hasonlóan – olyan alapstruktúra kialakítása, amelyre kiegészítő szolgáltatások telepíthetők. Ez biztosítaná, hogy valóban új szolgáltatások legyenek elérhetőek az azonnali fizetési rendszeren keresztül;
- (b) másrészt jelentős újdonságot tervez bevezetni az MNB az azonnali fizetési rendszerben: a fizetések indításához nem lesz szükséges a kedvezményezett számlaszáma, hanem mobiltelefonszám vagy email cím használatával is lehetséges lesz fizetéseket indítani;
- (c) harmadrészt pedig a rendszer kezelni tervezi az ún. fizetési kérelmeket. E szerint a kezdeményezett elküldheti a fizető félnek a fizetési tranzakció adatait (a kedvezményezett számlaszámát vagy másodlagos azonosítóját, a tranzakció összegét és azonosítóját stb.), így a fizető fél úgy tud majd fizetési megbízást adni, hogy manuálisan semmilyen adatot nem lesz szükséges megadnia, pusztán az automatikusan létrehozott fizetési megbízást kell jóváhagynia.

A rendszer megnyitása a kiegészítő szolgáltatások előtt, az ún. másodlagos azonosítók használatának a megteremtése és a fizetési kérelmek kezelése izgalmas új lehetőségeket tartogat. A jövőben nem lesz például akadálya annak, hogy a társasházak közös képviselői, a közüzemi szolgáltatók e-mail cím alkalmazásával küldjenek fizetési igényt/kérelmet a lakástulajdonosoknak/fogyasztóknak, akik a jóváhagyásra kattintva egyszerűen teljesíthetik a fizetési kötelezettségeiket. Ez a megoldás tehát valamennyi közüzemi szolgáltató számára is komoly lehetőséget jelenthet.

Az MNB meghatározta az azonnali fizetési rendszerhez kapcsolódó likviditáskezelés alapelveit is. Az MNB 2017-es fizetési rendszer jelentése szerint az azonnali fizetések pénzforgalmi szolgáltatók közötti kiegyenlítése egy az MNB-nél vezetett technikai számlán előzetesen elkülönített fedezet terhére fog megtörténni. Az elszámolóház minden egyes tranzakció elszámolásánál frissíti a pénzforgalmi szolgáltatók nála nyilvántartott egyenlegeit, az előzetes finanszírozásnak köszönhetően pedig az elszámolással egyidőben a bankközi teljesítés is megtörténik. A piaci szereplőknek fontos figyelembe venniük, hogy a

Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer (VIBER) továbbra sem fog folyamatosan üzemelni. Ennek következtében a VIBER üzemidőn kívüli időszakokra a pénzforgalmi szolgáltatóknak a várható forgalmuk teljesítésére elegendő összeget előzetesen, a zárást megelőzően el kell különíteniük az azonnali rendszer javára.

Annak érdekében, hogy az azonnali fizetési rendszer használata a jelenlegi elektronikus fizetési módokénál gyorsabban növekedjen, a jegybank a piaci szereplőkkel szemben komoly elvárásokat támaszt. E szerint az átutalásokhoz kapcsolódó fogyasztói díjterhek nem emelkedhetnek, az árazásnak ösztönöznie kell az azonnali fizetési szolgáltatás használatát; emellett az MNB igénye, hogy a piaci szereplők vegyenek részt kiegészítő szolgáltatások és alkalmazások fejlesztésében, és konstruktív együttműködéssel segítsék az azonnali fizetés sikeres bevezetését.

A szabályozási koncepció szerint az azonnali fizetés a PSD2 szerinti fizetési művelet, így annak átfogó, önálló szabályozása nem szükséges, a PSD2 szabályai e körben is megfelelőek. Speciális szabályozásra elsősorban az alábbi területeken van szükség:

- (a) meg kell határozni a fizetési művelet teljesítésének maximális határidejét;
- (b) rendezni kell a tranzakcióval kapcsolatban küldendő visszaigazolás kérdését;
- (c) be kell illeszteni a fizetési kérelmeket a fizetési rendszerbe; és
- (d) szabályozni kell a másodlagos azonosítókkal történő fizetést, kitérve az adatkezelési kérdésekre is.

A fizetéshez használható másodlagos azonosítók körét jogszabály fogja meghatározni. Noha az MNB célkitűzése, hogy a másodlagos azonosítók köre idővel bővíthető legyen, kezdetben várhatóan mobiltelefonszám, e-mail cím és egy állami azonosító lesz használható másodlagos azonosítóként. Ezeket az azonosítókat az ügyfelek a fizetési számlájuk pénzforgalmi jelzőszámához rendelhetik hozzá. A központi adatbázisban tárolt azonosítóhoz bármely pénzforgalmi szolgáltató hozzáférhet tranzakció kezdeményezése érdekében.

Az azonnali fizetés logikájából szükségszerűen következik, hogy a rendszer hatálya alá tartozó tranzakciók teljesítési határidejének szempontjából minden

nap munkanapnak, a kamatszámítás szempontjából pedig minden nap értéknapnak fog minősülni.

A szabályozás várhatóan lehetővé fogja tenni a pénzforgalmi szolgáltatók számára, hogy alacsonyabb értékhatárokat rögzítsenek, ha ezt a belső kockázatkezelésük indokoltá teszi. Az MNB elképzelhetőnek tartja például a másodlagos azonosítókkal lebonyolított fizetések esetén az alacsonyabb értékhatár alkalmazását.

A rendszer kialakítása során az MNB várhatóan figyelemmel lesz a PSD2 által bevezetett új pénzforgalmi szolgáltatásokra. Ennek megfelelően az 5 másodperces szabály szempontjából a releváns az, hogy a fizető féltől mikor vette át az első pénzforgalmi szolgáltató a fizetési megbízást. Ez a pénzforgalmi szolgáltató természetesen lehet a fizető fél fizetési számláját vezető pénzforgalmi szolgáltató, de annak sincs akadálya, hogy a megbízást például fizetéskezdemenyezési szolgáltató vegye át.

Bár az MNB 2017-es fizetési rendszer jelentése szerint az azonnali fizetési rendszer részletszabályai már 2017-ben közzétételre kerülnek, egyelőre – a jelen kiadvány nyomdába kerülésekor – e szabályoknak még a tervezetei sem ismertek.

4. A FIZETÉS TELJESÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA

A PSD2 implementálása során a jogalkotó nem változtatott koncepcionálisan a fizetés teljesítése időpontjára vonatkozó szabályozáson: teljesítési idő szabályt tartalmaz a Ptk.¹⁹ és a pénzforgalmi szabály is.

A Ptk. 6:42. §-a új szabályt vezetett be, amely a fizetés fogalmát és a pénztartozás teljesítésének időpontját határozza meg. A Ptk. pénznek a bankjegyet és az érmét (az úgynevezett készpénzt) tekinti, és bár a pénzt nem tekinti dolognak, de alkalmazni rendeli rá a tulajdonjog szabályait. A fizetésiszámla-követelés (az úgynevezett bankszámlapénz) a Ptk. értelmezésében nem pénz, de fizetési kötelezettséget lehet vele teljesíteni.

A Ptk. értelmében a pénztartozás készpénzfizetés esetén a pénz átvételének időpontjában, egyéb esetben abban az időpontban válik teljesítetté, amikor a pénzt a kedvezményezett fizetési számláján a kedvezményezett számlavezető bankja jóváírta vagy azt jóvá kellett volna írnia. A szabályozás azon alapul, hogy a kedvezményezett szempontjából a fizetés akkor tekinthető teljesítettnek,

amikortól az ő rendelkezése alá kerül a fizetett összeg, ugyanakkor egy kiegészítő szabály érvényesül arra az esetre, ha az összeg jóváírására a kedvezményezett bankjának hibájából nem kerül sor. E kiegészítő szabályt az indokolja, hogy azt követően, hogy a fizetett összeg megérkezik a kedvezményezett bankjához, sem a fizető félnek, sem pedig az ő bankjának nincs semmilyen ráhatása arra, hogy a kedvezményezett bankja miként számol el a kedvezményezett számlatulajdonossal, az összeget mikor és kinél írja jóvá. A kedvezményezett és a bankja közötti jogviszonyból adódóan a fizető fél felelőssége nem terjedhet ki a fizetésnek arra a végső fázisára, amely a kedvezményezett számlavezetőjének eljárását foglalja magában. A kedvezményezett és a számlavezető közötti jogviszonyban bekövetkező esetleges viták (késedelem vagy hiba a fizetett összeg jóváírása terén, illetve a folyószámla-egyenleg megállapításában, a bank mulasztása a fizetési kötelezettsége vagy a kapott fizetési megbízások teljesítésében stb.) nem érinthetik a fizető fél teljesítését.

A szabályozással kapcsolatban az a probléma merül fel, hogy a fizetés teljesítési idejének szabályozása nincs összhangban a Ptk. fizetesiszámla-szerződésre vonatkozó szabályával, amely szerint a számlavezető köteles a számlatulajdonos javára érkező fizetéseket a számlatulajdonos nevében elfogadni, és látra szóló betétként vagy letétként kezelni.²⁰ A Ptk. tehát a kedvezményezett számlavezetőjét a kedvezményezettnek a teljesítés elfogadásában közreműködő képviselőjének tartja, így a közreműködőnek történő teljesítés, azaz, amikor a pénz megérkezik a számlavezetőhöz, a kedvezményezettrel szemben fennálló tartozás teljesítésének kellene, hogy minősüljön.²¹

A jóváírást azokban az esetekben indokolt a teljesítésnek tekinteni, amikor a kedvezményezett számlavezetője azonos a fizető fél számlavezetőjével. Ezekben az esetekben ugyanis nem válik el a fizető számlavezetői és a kedvezményezett számlavezetői szerep. Ilyenkor a fizetés teljesítése nem azáltal valósul meg, hogy a kedvezményezett számlavezetője megkapja a kedvezményezett javára szóló összeget, mert ilyenre egyáltalán nem kerül sor; csak egyetlen fizetés történik, amit a fizető fél megbízásából a két fél közös számlavezetője teljesít, a kedvezményezett számláján történő jóváírással. A kedvezményezett számláján történő jóváírást megelőzően nem tudunk semmilyen olyan más mozzanatot megjelölni, amely már kívül esne az eredeti megbízási jogviszonyon. A fizetési ügylet utolsó mozzanata, a fizetés összegének a kedvezményezett számláján való jóváírása az első olyan művelet, amely már részben a számlavezető és a kedvezményezett közötti számlajogviszonyba tartozik. E jóváírást tehát olyan

műveletnek kell tekinteni, amelyet a számlavezető kettős minőségben végez: egyrészt a fizető fél, másrészt a kedvezményezett teljesítési segédjeként. Ezért e jóváírást tekinthetjük a fizetés teljesítésének.²²

Pontatlannak tűnik ezért a Ptk. 6:42. § (2) bekezdése, amely nemcsak ez utóbbi esetben, hanem akkor is a jóváíráshoz köti a teljesítést, ha a fizető fél és a kedvezményezett számláját két külön szolgáltató vezeti. A helyzet áttekinthetőségét tovább rontja az, hogy a pénzforgalmi irányelv implementálása körében a fizetési megbízás teljesítésének időpontjára vonatkozó kérdésről a 18/2009. (VIII. 6.) MNB rendelet (a továbbiakban: Pfr.) is rendelkezik. Nem világos, hogy abban az esetben, ha a fizetés fizetési számlák közötti terheléssel és jóváírással valósul meg, miben különbözik a fizetés teljesítése, amelynek időpontját a fentiek szerint a Ptk. határozza meg, a fizetési megbízás teljesítésétől, amelynek időpontját e rendelet szabályozza. Tipikus esetben ez a két időpont egybeesik, és nem képzelhető el olyan eset, hogy a fizetési megbízást teljesítik, de ezzel maga a fizetés nem kerül teljesítésre, és olyan sem, hogy a megbízott számlavezető elmulaszt eleget tenni a megbízásnak, de a fizetés ennek ellenére teljesül. Normális esetben a fizetési megbízás teljesítése tehát egyúttal a fizetés teljesítését is jelenti. Ugyanaz az esemény a kedvezményezett és a kötelezett közötti jogviszonyban a fizetés, a fizető fél és a számlavezetője közötti jogviszonyban (valamint a kötelezett számlavezetője és az elszámoló számlavezető közötti jogviszonyban) pedig a fizetési megbízás teljesítését jelenti. Mivel pedig a fizetési megbízás és a fizetés teljesítésének a szabályozása a polgári jog körébe tartozik, a vonatkozó szabályok helye is a Ptk. és nem MNB rendelet.

Mindezekon túlmenően további tartalmi probléma az, hogy a szabályozás szerint a fizetési megbízás akkor teljesül, amikor a megbízás összegét a kedvezményezett számláján jóváírják.²³ Ezzel a rendelet figyelmen kívül hagyja a felek közötti jogviszony fentebb vázolt polgári jogi tartalmát, és olyan körülménytől teszi függővé a megbízás teljesítését, amely – amint kifejtettük –, kívül esik a fizető fél és a számlavezetője közötti megbízási jogviszony keretein.

A magyar szabályozással szemben az uniós szabályozás világos: a PSD és a PSD2 egyaránt arra vonatkozóan állapít meg határidőt, hogy a kedvezményezett pénzforgalmi szolgáltatójának a számláján mennyi időn belül kell, hogy jóváírásra kerüljön a fizetési művelet összege, valamint, hogy ezt követően a kedvezményezett számlavezetője mennyi időn belül köteles a kedvezményezett számláján jóváírni a hozzá beérkezett összeget.²⁴ Fontos lenne, hogy a Ptk.

fizetési szabálya pontosításra kerüljön, és a Pfr. Ptk.-hoz és PSD2-höz igazítása mindenképpen megtörténjen.

5. KITEKINTÉS

A fentiekben megvizsgáltuk, hogy a jelenleg ismert jogszabályok és jogalkotási elképzelések alapján rövidtávon hogyan alakul át a pénzforgalom. Az alábbiakban arra teszünk kísérletet, hogy röviden áttekintsük, hogy a jogalkotó által kezdeményezett vagy legalábbis irányított változások mellett milyen, a pénz-, tőke- és biztosítási piacokat érintő alternatív kezdeményezések merültek fel. Természetesen nem látunk a jövőbe, ezért fontosnak tartjuk előrebocsátani, hogy ma még nem tudható, az új informatikai megoldásokon alapuló kezdeményezések közül melyek válnak széles körben elterjedt tényleges piaci gyakorlattá. A számos újdonság közül elsősorban a leginkább realitásnak tekinthető közösségi finanszírozásra és az elosztott főkönyvi technológiára térünk ki.

5.1. A KÖZÖSSÉGI FINANSZÍROZÁS

5.1.1. Közösségi finanszírozási modellek az Európai Unióban

Az Európai Bizottság közösségi finanszírozási útmutatójában²⁵ a közösségi finanszírozás több főbb formát különböztet meg. Az alábbi egyes formák elhatárolása jelentőséggel bír például a finanszírozás szabályozottsága és engedélykötelezettsége kapcsán:

- (a) Személyközi hitelezés – A közösség pénzt kölcsönöz egy vállalkozásnak azzal a feltétellel, hogy a pénzt kamattal növelve fizetik vissza. Ez nagyon hasonlít a banktól történő hagyományos hitelfelvételhez, csak éppen itt – a kötvénykibocsátáshoz hasonlóan – sok befektetőtől veszik fel a kölcsönt anélkül, hogy arról értékpapírt bocsátának ki.
- (b) Sajáttőke-alapú közösségi finanszírozás – Befektetésért cserébe üzletrész eladása több befektetőnek. Az ötlet hasonló a részvények nyilvános kibocsátásához vagy tőzsdei adásvételéhez.
- (c) Jutalomalapú közösségi finanszírozás – Egyének adományoznak egy projektnek vagy vállalkozásnak, cserébe elvárva, hogy a hozzájárulásukért

később valamilyen nem pénzbeli jutalmat, például árukat vagy szolgáltatásokat kapnak.

- (d) Adományalapú közösségi finanszírozás – Egyének adományoznak kis összegeket egy meghatározott jótékonyági projekt nagyobb finanszírozási céljának teljesítésére, amiért pénzbeli vagy anyagi ellenszolgáltatást nem kapnak.
- (e) Nyereségrészesedés / jövedelemmegosztás – A vállalkozások megosztják jövőbeli profitjukat vagy jövedelmüket a közösséggel a mostani finanszírozás fejében.
- (f) Hitelviszonyt megtestesítő értékpapír alapú közösségi finanszírozás – Egyének fektetnek a vállalkozás által kibocsátott hitelviszonyt megtestesítő értékpapírba, pl. kötvénybe.

Az útmutató hangsúlyozza, hogy a közösségi finanszírozással kapcsolatos jogszabályok még kialakulóban vannak, ezért kiemelten fontos jogi tanácsadó igénybevétele, és célszerű az érintett felügyeleti hatósággal való konzultáció is az esetleges jogsértések elkerülése érdekében.

Az EBA 2015 februárjában állásfoglalást adott ki a közösségi finanszírozásról.²⁶ Az EBA hangsúlyozza, hogy amíg nem jön létre egységes szabályozás az Európai Unióban, addig a crowdfundingot a meglévő szabályok szerint szükséges besorolni. A vélemény hétféle kockázatot elemez a közösségi finanszírozás kapcsán: a partnerkockázatot, a csalás kockázatát, a transzparencia hiányát és a félrevezető információkból fakadó kockázatokat, a jogi kockázatokat, ideértve az igényérvényesítési bizonytalanságokból fakadó kockázatokat, a likviditási kockázatot, a működési kockázatot és a pénzmosási kockázatot.

A közösségi finanszírozás jogi szabályozására elsőként az Amerikai Egyesült Államokban került sor (ez a Jumpstart Our Business Startups Act, vagy közismertebb nevén az ún. JOBS Act),²⁷ az Európai Unión belül egyelőre nincs egységes, kifejezetten a crowdfundingra szabott szabályozás. Bár tagállami szinten már születtek a közösségi finanszírozásra vonatkozó jogszabályok, ezek azonban komoly tartalmi eltéréseket mutatnak és a tagállami hatály miatt a közösségi finanszírozás határon átnyúló jellegzetességére nincsenek, nem lehetnek figyelemmel.

5.1.2. Crowdfunding és a magyar pénzügyi felügyelet

A közösségi finanszírozás különböző változatai jelenleg is többé-kevésbé megfeleltethetők azoknak a pénzügyi tevékenységeknek, amelyek jelenleg is szabályozottak és csak pénzügyi felügyeleti engedély vagy bejelentés alapján folytathatók. Az MNB honlapján is található olyan figyelemfelhívás, amely pl. egy részvényszerzéssel kombinált crowdfunding megoldás vizsgálatáról szól.²⁸ Szélsőséges esetben egy-egy crowdfunding konstrukció tiltott betétgyűjtés, hitelnyújtás, értékpapír forgalomba hozatal vagy fogyasztói csoport szervezés is lehet.

A crowdfunding tevékenység vizsgálható mind a felek, vagyis a finanszírozó vagy befektető, mind a kölcsönfelvevő vagy tőkegyűjtő, mind pedig a közvetítő (platform) szempontjából.

2016 nyarától a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (a továbbiakban: Tpt.) lehetővé teszi, hogy a tőzsde gazdasági társaságok tőkepiaci forrásbevonását elősegítő platformokat működtessen.²⁹ A törvénymódosítás célja kifejezetten az volt, hogy a Budapesti Értéktőzsde segítségével a KKV-k igényeire specializálódott alpiacok, így zártkörű finanszírozási platform és ún. crowdfunding platform is működjön.

Ez természetesen nem zárja azt, hogy a tőzsdén kívül más is működtethessen ilyen platformot. Fontos azonban ennek kapcsán annak vizsgálata, hogy a platform működtetésére milyen jogi keretek között kerülhet sor. Erről az MNB állásfoglalásban nyilvánított véleményét.³⁰

A vizsgált esetben egy uniós székhelyű cég kívánt online crowdfunding platformot működtetni, ily módon elősegítve a befektetőkre váró kisléptékű projektek – amelyek másként alig tudnák megszerezni a szükséges tőkét – és a befektetni vágyók találkozását. A platform lehetővé teszi a befektetők számára, hogy közvetlenül a projektek, illetve projektcégek részére nyújtsanak biztosíték nélküli kölcsönöket. A platformot működtető társaság nem ad sem általános, sem személyre szabott befektetési tanácsot a potenciális befektetőknek, továbbá pénzt sem kér tőlük a szolgáltatásáért.

Az MNB állásfoglalásában rámutatott, hogy a befektetési típusú közösségi finanszírozások kapcsán elsőként az a kérdés vizsgálandó, hogy a befektető szerez-e a Bszt.-ben³¹ definiált pénzügyi eszközt, vagyis szerez-e –

leegyszerűsítve – értékpapírt vagy más olyan eszközt, amivel ugyanúgy kereskednek a tőkepiacon, mint az értékpapírokkal.³² Ha a tevékenységet nem pénzügyi eszközre végzik, akkor az adott tevékenység nem tekinthető befektetési szolgáltatásnak. Ha pedig a tevékenység pénzügyi eszközre vonatkozik, akkor az adott tényállás alapján lehet válaszolni arra a kérdésre, hogy a platformot működtető társaság a Bszt. szerint engedélyköteles tevékenységet végez-e.

Hangsúlyozta továbbá az MNB, hogy a platformot működtető társaság tevékenysége a Bszt. alapján közvetítésnek minősülhet. E körben azt tartja döntő tényezőnek az MNB, hogy a megbízás a termékek részletes ismertetésére is kiterjed-e, és az adott személy kommunikációjában „rábeszéli-e” az ügyfelet a befektetésre.

Az MNB álláspontja szerint, ha a platformon megjelenő befektetési vállalkozással kapcsolatban az anyagi érdekeltségen túl más, a közvetítői magatartást igazoló ismerv nem állapítható meg, azaz a platformot működtető társaság nem beszél rá a befektetőket a befektetési vállalkozás által kínált termékre, azzal kapcsolatos ajánlást nem ad, tanácsadást nem végez, azt más projektcégekhez képest kedvezőbbben nem kezeli, úgy közvetítésre nem kerül sor.

A közvetítő szerep mellett természetesen vizsgálendő a közösségi finanszírozás típusa, és annak elhatárolása a szabályozott és esetleg engedélyköteles tranzakcióktól (pl. nyilvános értékpapír kibocsátás, hitelnyújtás stb.).

5.1.3. Engedélyköteles-e a közösségi finanszírozás Magyarországon?

Hitelezési típusú crowdfunding esetén a finanszírozó tevékenysége a Hpt.³³ szerint pénzkölcsönnyújtásnak minősülhet, amely négy kérdést is felvet:

- (a) a kölcsönnyújtó oldaláról annak vizsgálata szükséges, hogy a kölcsönnyújtás a Hpt. fogalmai szerint üzletszerűnek minősülhet-e,³⁴ az MNB álláspontja szerint ennek megítélése esetről esetre vizsgálendő, de elvi alapon nem jelenthető ki az, hogy a crowdfunding keretében történő finanszírozás mentesülne a Hpt. követelményei alól;
- (b) akár a platformot működtető társaság, akár a projektcég oldalán felmerülhet a pénzgyűjtés engedélykötelessége; a Hpt. szerint a pénzeszközök egyedileg előre meg nem határozott személyektől történő gyűjtése engedélyköteles, ha a gyűjtött pénzzel a gyűjtő tulajdonosként

rendelkezhet, de köteles azt – kamattal, más előny biztosításával vagy anélkül – visszafizetni;³⁵

- (c) vizsgálni szükséges, hogy a platformot működtető társaság nyújt-e pénzforgalmi szolgáltatást; a pénzforgalmi szolgáltatás ugyancsak engedélyköteles tevékenység, amely kizárólag pénzforgalmi intézményként nyújtható;³⁶
- (d) végül hitelezési típusú közösségi finanszírozás esetén is vizsgálni szükséges, hogy a platformot működtető társaság tevékenysége – a Hpt. szerint – közvetítésnek minősül-e.

5.2. A KÖZÖSSÉGI FINANSZÍROZÁS ÉS AZ ICO

A közösségi finanszírozás speciális formája az Initial Coin Offering (közismert nevén az ICO), amelynek során a kibocsátó jellemzően kriptodeviza ellenében kibocsátott érmével (*coin*okkal vagy *token*ekkel) szerez tőkét projektjének finanszírozásához.

Az ICO-típusú közösségi finanszírozásra is igaz, hogy az adott konstrukció feltételeitől függ, az a crowdfunding melyik változatához sorolható. Az ICO során kibocsátott érmék / tokenek a vevő (felhasználó) befektetéseként, illetve a közösség tagjainak elfogadási készségétől függően esetleg fizető- vagy csereeszközként is használhatók. Mivel a tokenekhez semmilyen értékmegőrzési vagy felhasználhatósági garancia nem kapcsolódik, az ICO alapváltozata a hagyományos befektetési termékek közül a legjobban a részvénybefektetésekhöz hasonlít, a következő két különbséggel:

- (a) a tokenek társasági részesedést nem testesítenek meg (pl. szavazati jogot vagy osztalékhoz való jogot jellemzően nem biztosítanak), és
- (b) a tokenek értéke elsősorban hitbéli kérdés, mivel a kibocsátónál nem beszélhetünk a részvényeknél többnyire meglévő fundamentális alapokról (pl. a kibocsátó társaság alaptőkéről, eszközeinek értékéről).

Azok a felügyeleti hatóságok, amelyek erről a kérdéstről véleményt formáltak, mind hangsúlyozzák, hogy esetről esetre ítélni meg az, hogy a token értékpapír-e vagy sem. E körben a kibocsátás helye szerinti ország joga bír relevanciával, hiszen az egyes országokban az értékpapír fogalma jelentősen eltérő lehet. Magyarországon értékpapírnak csak az az okirat vagy elektronikus

adat minősül, ami – több más, tartalmi elem mellett – rögzíti, hogy értékpapír.³⁷ Ettől eltérően vannak olyan országok, ahol bármely okirat értékpapírnak minősülhet, ha az meghatározott tulajdonságokkal rendelkezik. Így az az eszköz, amely Magyarországon nem értékpapír, más országban minősülhet annak.

A token minősítése kiemelt jelentőséggel bír, hiszen ettől függ az, hogy a kereskedési felület működtetése, a kapcsolódó közvetítés bejelentés- vagy engedélyköteles, esetleg szabadon végezhető tevékenység.

Az ICO token értékpapír minőségének a felügyeleti kockázat mellett a befektető (vagy vásárló) jogai és a kibocsátó (vagy eladó) kötelezettségei miatt is nagy jelentősége van. Amennyiben az ICO tokenre a magyar anyagi jog lesz irányadó, akkor figyelembe kell venni, hogy a magyar jog szerint egyoldalú kötelezettségvállalásból csak a jogszabályban foglalt esetekben származik bírósági úton is kikényszeríthető kötelezettségvállalás (ilyen eset például maga az értékpapír, ami jellemzően a kibocsátó egyoldalú kötelezettségvállalása).³⁸ Ezért alapvető kérdés, hogy a token értékpapírnak minősül-e, és ha nem, akkor a tokenben ígért szolgáltatás mint egyoldalú kötelezettségvállalás kikényszeríthető-e. Emellett, ha az ICO token értékpapír, akkor a vevő a tokenben rögzített jogokra, szolgáltatásokra tarthat igényt, míg ha nem értékpapír, akkor a token eladóját megillető jogokat, követeléseket szerzi csak meg. Utóbbi esetben például, ha a token kötelezettje már teljesített a token alapján szolgáltatást a token eladójának (pl. valamekkora összeget már kifizetett), akkor a token vevője új jogosultként már nem tarthat igényt a token eladója, az ő jogelődje részére teljesített szolgáltatásra (az említett példánál maradva az eladónak kifizetett összeggel csökkentett összegre tarthat csak igényt). Egyebek mellett ezekre a bizonytalanságokra nyújthat megoldást az elosztott főkönyvi technológián alapuló smart contract, ha a kötelezettségvállalás, a teljesítés, valamint az elszámolás feltételeit megmásíthatatlanul rögzíti és hajtja végre.

Összefoglalva, két körülményre kell hangsúlyosan rámutatni:

- (a) egyrészt a jelenlegi hazai szabályozás alapján ilyen befektetés esetén sem zárható ki, hogy a befektetés a Bszt., illetve a Tpt. hatálya alá tartozzon, és így a kibocsátás engedélykötelesnek minősüljön;
- (b) másrészt jogi szabályozás és szabványok hiányában minden ilyen ügylet esetén gondos jogi vizsgálat szükséges a tényleges tartalom és a benne rejlő kockázat feltárásához.

5.3. INNOVÁCIÓ A PÉNZFORGALOMBAN: AZ ELOSZTOTT FŐKÖNYVI TECHNOLÓGIA

A pénzügyi tranzakciók jelenleg központosított rendszerben működnek: a bankok az általuk végrehajtott tranzakciókról a saját adatbázisaikban vezetnek nyilvántartást, amelyet azt követően frissítenek, hogy az ügylet a központi rendszerben is lezajlott. Az elosztott főkönyvi technológia (Distributed Ledger Technology, DLT) ezzel szakít. A DLT alapja, hogy a nyilvántartott eszköz feletti tulajdonjogot vagy követelést úgy képes nyilvántartani, hogy az információ több számítógépből álló hálózaton oszlik el, és az eszköz mozgatása (pl. az eszköz másnak való elküldése, „átutalása”) nem eredményezi az eszköz sokszorozódását.

Ez a megoldás alapjaiban érintheti a pénz- és tőkepiacokat. Az e fejlemény által bekövetkező változás talán még jelentősebb lehet, mint annak idején az értékpapírok immobilizációja, illetve dematerializációja. A DLT potenciálisan alkalmas lehet a központi közvetítő, nyilvántartó és elszámoló kiiktatására, így a bankok, más pénzügyi szereplők, sőt, a pénzügyi szervezetek ügyfelei is egymással közvetlenül – a tranzakciók megkötése és lebonyolítása miatt kötelezően igénybe veendő szabályozott piacok vagy központi szerződő fél, a megbízásokat ezekhez továbbító pénzügyi-, tőkepiaci intézmények és ezek ügynökei igénybevétele nélkül – tranzaktálhatnak.

5.3.1. A jegybankok álláspontja

Az EKB 2016-os jelentésében külön fejezetben vizsgálta, hogy a DLT mennyiben érintheti a pénzforgalmat és így az EKB-t.³⁹

Az EKB elismerte, hogy abból fakadóan, hogy DLT esetén az adatok tárolása nem egy központi helyen történik, az ilyen hálózatok sokkal kevésbé kitéttek a cyber támadások kockázatainak. Ráadásul a decentralizált struktúra jelentős költségcsökkentést tehet lehetővé, ha az egyes pénzforgalmi intézmények belső validálási eljárása kiiktathatóvá válik. További előnyének látja az EKB, hogy a DLT lehetővé teheti *smart contractek* alkalmazását. E megállapodások vagy algoritmusok biztosítanak, hogy meghatározott feltételek esetén meghatározott fizetési tranzakció alkalmazására kerüljön sor. Ennek példaként arra hivatkozik az EKB, hogy ha koncert elmaradása esetén visszajár a koncertjegy ára, akkor a smart contract lehetővé teszi, hogy a visszafizetésre automatikusan kerüljön sor. Az elmúlt hónapok megmutatták, hogy mindez nem csupán elméleti lehetőség. Az AXA által bevezetett, jelenleg teszt üzemmódban működő Fizzy szolgáltatás járatkésedelem esetén automatikusan fizet kártérítést az ügyfeleknek. A Fizzy ún.

önvégrehajtó smart contract, amely a tranzakciókat a blockchain technológián alapuló Ethereum platformon tárolja. Ugyan jelenleg a kifizetésekre törvényes fizetőeszközökben (fiat pénzekkel) kerül sor, de az AXA már jelezte, hogy a jövőben kriptovalutában, Etherben kíván teljesíteni.⁴⁰

Az EKB arra is felhívja a figyelmet, hogy a DLT akár az értékpapír-kereskedelem megreformálásában is jelentőséggel bírhat. Az értékpapír-kibocsátás, -kereskedelem, -klíring és -elszámolás jelenleg sokszereplős, számos jogviszonyból álló struktúrája jelentősen egyszerűbbé válhat, ha az elosztott főkönyvi technológiának köszönhetően a központi szereplők kiiktathatóvá válnak a rendszerből. A DLT ugyanis egyszerűen előállíthatóvá teheti az értékpapírokat, követhetővé és ellenőrizhetővé tenné az értékpapírok tulajdonjogi helyzetét, anélkül, hogy ezt erre szakosodott piaci szereplők tartanák nyilván. A rendszernek köszönhető gyorsabb elszámolási ciklusok a szükséges fedezet jelentős csökkenését is eredményezhetnék. E változások hatására az értékpapírok kibocsátása lényegesen olcsóbbá válhat, így az értékpapír-kibocsátás útján történő finanszírozás akár a kis- és középvállalkozások számára is reális alternatívát jelenthet.

Természetesen az elosztott főkönyvi technológia elterjedése számos kérdést is felvet. Példaként íme néhány megválaszolandó kérdés:

- (a) DLT-rendszerben történő kibocsátás esetén hogyan lehet biztosítani és ellenőrizni, hogy valóban csak a nyilvánosan kibocsátott értékpapírokkal történjen kereskedelem a rendszerben?
- (b) elosztott főkönyvi technológia esetén megvalósítható-e a fizetés ellenében történő teljesítés (delivery versus payment, DVP)?
- (c) ki vonható felelősségre befektetési vállalkozás közbeiktatása nélkül megvalósuló kibocsátás esetén a felmerülő – akár tisztán technikai jellegű – hibákért?

Az EKB megvizsgálta azt is, hogy a DLT-technológia a jelenlegi fejlettségi szint mellett alkalmas-e arra, hogy az eurorendszer pénzügyi infrastruktúrája vagy annak egy része elosztott főkönyvi technológián alapuljon, de ezt a lehetőséget az EKB határozottan elvetette arra tekintettel, hogy a DLT jelenleg még nem elég fejlett ehhez.

A virtuális pénzek kérdését az MNB is vizsgálja, azokkal kapcsolatban már figyelmeztetést és állásfoglalást is kiadott, bár az árulkodó, hogy a 2017-es fizetési rendszer jelentés csupán három oldalban foglalkozik a kérdéssel. A jelentésből elsősorban a jegybank aggodalma érződik ki, amit jól tükröz, hogy a jelentés hosszasan szembesíti a virtuális pénzek által ígért előnyökkel a gyakorlati megvalósulás problémáit.

5.3.2. Piaci kísérletek

A jegybankok óvatos álláspontja érthető. Ez ugyanakkor távolról sem jelenti azt, hogy a piaci szereplőket is hasonló óvatosság vezérelné. A fintech jelentette kihívásokat ugyanis az intézményes szolgáltatók is érzékelik. Annak ellenére, hogy az új, alternatív pénzügyi megoldások egyelőre csak csekély súllyal vannak jelen a pénz- és tőkepiaci közvetítés során, fejlődési ütemük és az irántuk jelentkező ügyfél érdeklődés azonban elképesztően dinamikusan fejlődik. Az elmúlt hónapok fejleménye, hogy számos kereskedelmi bank döntött – gondosan körülhatárolt körben – az elosztott főkönyvi technológia alkalmazásával való kísérletről.

A bankok érdeklődése érthető. A World Economic Forum (WEF) adata szerint csak az elmúlt három évben több mint 2500, az elosztott főkönyvi technológiához kapcsolódó szabadalmat jegyeztek be. Ugyancsak a WEF statisztikája szerint 2017-ben a bankok 80%-a tervezi alkalmazni a DLT-t.⁴¹

A következőkben ahelyett, hogy a többnyire közismert példákat mutatnánk be, azt tekintjük át, hogy a hivatalos tartózkodó jegybanki hozzáállás mellett milyen jegybanki kísérleteknek lehettünk tanúi 2017-ben.

A kanadai jegybank, a kanadai fizetési rendszert működtető Payments Canada és kereskedelmi bankok együttműködésével létrejött a Project Jasper, amelyben a résztvevők azt vizsgálják, hogy alkalmas lehet-e a bankközi fizetési rendszer felváltására az elosztott főkönyvi technológia.⁴²

A projekt első fázisában az Ethereum platformon alapuló rendszer kialakítása történt meg. Ennek során figyelemmel kellett lenni arra, hogy a DLT a bankközi elszámolások esetében nem érvényesülhet változatlan módon. Hogy csak néhány problémát említsünk:

- (a) a rendszer nyitottsága és anonimitása nem tartható fenn, valamilyen szervezetnek regisztrálnia és ellenőriznie kell a résztvevőket;

- (b) a tranzakciók nyomonkövethetősége a banktitokra vonatkozó szabályokat sértheti;
- (c) a konszenzus megteremtésére hivatott mechanizmus eléréséhez szükséges idő és energia egy bizalmon alapuló környezetben szükségtelen.

A második fázisban a rendszer kiegészült egy likviditáscsökkentő mechanizmussal, amely lehetővé tette, hogy a résztvevők koordinálják a fizetéseiket, ily módon csökkentve a szükséges likviditást. A fejlődés itt hasonló utat járt be, mint a „hagyományos” elszámolás kapcsán. Ha a felek csak a nap végén számolnak el egymással, az csökkenti az elszámoláshoz szükséges likviditást, hiszen csak nettó elszámolásra kerül sor, de egyidejűleg jelentősen megnöveli a fizetésektelenség kockázatát. A valósidejű bruttó elszámolási rendszerek ezen kockázatot lényegében megszüntetik, ugyanakkor megnövelik a likviditás iránti igényt. Ennek csökkentésére jöttek létre a különböző likviditáscsökkentési mechanizmusok, amelyek napon belüli beszámítást tesznek lehetővé. A Project Jasper – felismerve, hogy bizonyos tranzakciók esetén a teljesítési határidő fontosabb a gyors teljesítés által szükségessé tett nagyobb likviditásigénynél – választási lehetőséget biztosított: a felek dönthettek, hogy azonnali, bruttó elszámolást, vagy késleltetett, nettósított elszámolást választanak. Ebben a fázisban a proof-of-work konszenzus helyett az ún. notary-node modellt alkalmazták, amely csökkentette a fizetések véglegességével kapcsolatban korábban felmerült problémákat, de a működési kockázatok teljes kiszűrésére továbbra sem volt alkalmas.

A második fázist lezáró White Paper konklúziója szerint a DLT komoly potenciállal bír a fizetések terén, mivel alkalmas lehet a tranzakciók leegyszerűsítésére és így a költségek csökkentésére, valamint az átláthatóság növelésére. Kérdésesnek látszik ugyanakkor, hogy a már ma is megbízhatóan és költséghatékonyan működő, központosított elszámolási rendszerrel szemben a DLT nagyobb hatékonyságot tudna biztosítani. Azt azonban a White Paper is elismeri, hogy a DLT alkalmazása a back-office tevékenységek jelentős részét szükségtelenné tudná tenni.

A 2017 októberében elindult harmadik fázis elsősorban azt vizsgálja, hogy van-e mód több eszköz elszámolására egyetlen rendszerben. Ebben a fázisban ugyanis

a résztvevők köre kibővült a torontói tőzsdét működtető TMX Group-pal, így lehetővé téve az értékpapír-ügyletek elszámolásának a vizsgálatát is.

Hasonló projektet indított a szingapúri monetáris hatóság és a szingapúri bankszövetség is. A Project Ubin néven futó kezdeményezés tapasztalatairól 2017 végén tudhatunk meg többet.⁴³

Természetesen a kísérletezésből az Európai Unió sem maradt ki. A Project Stella kereteiben a japán jegybank és az EKB vizsgálta a DLT alkalmazási lehetőségeit. A Hyperledger Fabric rendszeren futó vizsgálat az alábbi eredményekre vezetett:

- (a) Az elosztott főkönyvi technológián alapuló rendszerek alkalmasak a valósidejű bruttó elszámolási rendszerekkel szemben támasztott követelmények teljesítésére. A tesztek e körben a ma használt rendszerekhez hasonló eredményre vezettek.
- (b) A DLT rendszerek teljesítményét a hálózat mérete és a node-ok távolsága jelentősen befolyásolja. A tranzakció validálásért felelős node-ok számának növelésével a teljesítéshez szükséges idő is megnőtt.
- (c) A teszt eredménye pozitív volt a tekintetben is, hogy az egyes node-ok kiesése a rendszer stabilitását nem befolyásolta, és a rendszer a hibás formátumú adatok kiszűrésére is alkalmas volt.

A kísérletben alkalmazott rendszer annyiban eltért a „klasszikus” DLT rendszerektől, hogy bár a főkönyvi rendszer valóban elosztott volt, tartalmazott egy hitelesítő hatóságot (*certificate authority*). Ennek indoka, hogy a fizetési rendszerekben elkerülhetetlennek tűnik a résztvevők nyilvántartásba vétele és hitelesítése. A *certificate authority* bevezetéséből következett, hogy a rendszer a hatóság kiesése esetén nem volt képes a fizetési műveletek lebonyolítására. Az állásidő alatt folyamatban volt műveleteket a rendszer visszautasította.

A kísérletről 2017 szeptemberében közzétett jelentés összefoglalója szerint a kutatás eredményei okot adnak az optimizmusra a tekintetben, hogy a DLT fizetési rendszerekben is alkalmazható lehet.⁴⁴ Az EKB azonban – a várakozásokat lehűtendő – egyértelművé tette, hogy a technológia viszonylagos fejletlenségére tekintettel a DLT jelenleg nem alkalmas a TARGET2 feladatok ellátására.

6. ZÁRSZÓ

Mint minden évkezdet előtt, most is komoly jogszabályi változások előtt állunk. A fentiekben elemzett pénzforgalmi, a pénzügyi piacokon várható fejlemények a teljes pénzügyi infrastruktúrát, annak ügyfeleit és tanácsadóit is érintik. A technológiai fejlődés üteméhez a jogi szabályozás is próbál felzárkózni. Komoly dilemma a szabályozók számára, hogy a megállíthatatlan innovációs folyamathoz milyen intézkedésekkel lehet olyan kereteket rendelni, amelyek biztonságos mederben tartják, és mégsem fojtják meg a fejlődést. Mivel az utókövető jogalkotás már csak a felmerült problémákra tud – és a legjobb esetben is csak kármentéssel – reagálni, a továbblépéshez remek lehetőséget biztosíthat az ún. szabályozói sandboxok működtetése, ahol éles, mégis kontrollált környezetben tanulhatják az ügyfelek, a piacra lépni kívánó új szereplők és a hatóságok is az új szolgáltatásokat, ezek előnyeit és kockázatait.

A várható változásokat elemző írások egyetértenek abban, és ezt mi is osztjuk, hogy a hagyományos intézményi, szolgáltatói és felügyeleti modell óhatatlanul átalakul. Ennek hatásait ügyfélként, a szolgáltatók munkatársaiként és tanácsadóiként mindannyian tapasztaljuk majd. Kíváncsian és felkészülten állunk a változások elébe!

Végjegyzet

- [1] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelve (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.
- [2] Az API nyílt szabványokon alapuló informatikai alkalmazás, amely hozzáférést hoz létre az ASPSP (köznapi értelemben a számlavezető bank) és a TPPSP informatikai rendszerei között.
- [3] PSD2 33. cikk.
- [4] EBA/GL/2017/09,
<https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1904583/Final+Guidelines+on+Authorisations+of+Payment+Institutions+%28EBA-GL-2017-09%29.pdf>.
- [5] EBA/GL/2017/08,
<https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1901998/Final+Guidelines+on+PII+under+PSD2+%28EBA-GL-2017-08%29.pdf>.
- [6] Az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK irányelve (1995. október 24.) a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról.
- [7] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről.
- [8] 15/2011. vélemény (01197/11/EN WP187).

- [9] A GDPR lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy ennél alacsonyabb, de a 13. életévnél nem alacsonyabb életkort állapítsanak meg.
- [10] EBA/GL/2017/10.
- [11] 03/2014. számú vélemény.
- [12] 17/EN WP250.
- [13] A jelen kiadvány nyomdába kerüléséig a módosítás nem került kihirdetésre.
- [14] Pft. 66/A. § (1) bek.
- [15] HM Treasury-Financial Conduct Authority: Expectations for third party access provisions in Payment Services Directive II.
- [16] <https://www.europeanpaymentscouncil.eu/sites/default/files/KB/files/EPC004-16%202017%20SCT%20Instant%20Rulebook%20v1.0.pdf>
- [17] <https://www.europeanpaymentscouncil.eu/sites/default/files/KB/files/EPC121-16%20SCT%20Inst%20C2B%20IG%202017%20V1.0.pdf>
- [18] <https://www.europeanpaymentscouncil.eu/sites/default/files/kb/file/2017-07/EPC122-16%20SCT%20Inst%20Interbank%20IG%202017%20V1.1.pdf>
- [19] A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény.
- [20] Ptk. 6:395. § (2) bek.
- [21] Ptk. 6:11. §.

- [22] Lásd ehhez részletesen: Gárdos István: Kié a pénzem? A pénz dologi jogi vizsgálata. Wolters Kluwer, 2016, Budapest.
- [23] Pfr. 11. § (1) bek.
- [24] PSD2 83. cikk.
- [25] <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/10229/attachments/1/translations/hu/renditions/native>.
- [26] <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/983359/EBA-Op-2015-03+%28EBA+Opinion+on+lending+based+Crowdfunding%29.pdf>.
- [27] A törvény végrehajtásaként az amerikai értékpapírfelügyelet adott ki részletes szabályozást: <https://www.sec.gov/rules/final/2015/33-9974.pdf>.
- [28] [alk.mnb.hu/data/cms2450224/tmp2F0F.tmp\(11394111\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2450224/tmp2F0F.tmp(11394111).pdf),
[alk.mnb.hu/data/cms2450225/tmp4415.tmp\(12628654\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2450225/tmp4415.tmp(12628654).pdf).
- [29] A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (Tpt.) 298. § (1) bek. *d)* pont.
- [30] [alk.mnb.hu/data/cms2450224/tmp2F0F.tmp\(11394111\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2450224/tmp2F0F.tmp(11394111).pdf),
[alk.mnb.hu/data/cms2450225/tmp4415.tmp\(12628654\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2450225/tmp4415.tmp(12628654).pdf).
- [31] A befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvény.
- [32] Lásd a Bszt. 6. §-át.
- [33] A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény.

- [34] Hpt. 3. §.
- [35] Hpt. 3. § (1) bek. *a)* pont és 8. § (1)-(2) bek.
- [36] Hpt. 3. § (1) bek. *d)* pont.
- [37] Ptk. 6:565. § (3) bek. *b)* pont.
- [38] Ptk. 6:2. § (2) bek., Ptk. 6:565. § (1) bek.
- [39] <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/special-features/2016/html/index.en.html>.
- [40] <https://bitcoiner.today/en/axa-launches-new-ethereum-based-insurance-policy/>.
- [41] World Economic Forum: The future of financial infrastructure.
- [42] Lásd pl. Project Jasper: Are Distributed Wholesale Payment Systems Feasible Yet? és Project Jasper: A Canadian Experiment with Distributed Ledger Technology for Domestic Interbank Payments Settlement. White Paper.
- [43] The future is here. Project Ubin: SGD on Distributed Ledger.
- [44] Stella – a joint research project of the European Central Bank and the Bank of Japan. Payment systems: liquidity saving mechanisms in a distributed ledger environment.

Munkatársaink

dr. Gárdos István
dr. Mosonyi Richard
dr. Tomori Erika
dr. Kovács Zsolt
dr. Nagy András
dr. Szabó Dániel
dr. Gárdos Péter
dr. Csaba Orsolya
dr. Dobos Éva
dr. Farkas Erika
dr. Gubik Gabriella
dr. Horváth Botond
dr. Lovas Izabella
dr. Matovics Rúben
dr. Papp Veronika

2017

Gárdos Mosonyi Tomori
Ügyvédi Iroda

2017

Gárdos Mosonyi Tomori

Ügyvédi Iroda



ELÉRHETŐSÉGEINK

Cím: 1056 Budapest, Váci utca 81.

Levelezési cím: 1461 Budapest, Pf. 377

Telefon: +36 1 327 7560

Fax: +36 1 327 7561

E-mail-cím: info@gmtlegal.hu

Internet: gmtlegal.hu